

GEDACHTESPEL

Gedachtespel

Jan Schutte

Het deel over de jeugd van de hoofdpersoon bevat
autobiografische elementen. Vanaf het moment dat hij gaat
studeren berust het verhaal op fictie

© 2015 Jan Schutte

Uitgegeven via: mijnbestseller.nl
Omslagfoto: Afrikaans doosje in het Brooklyn Museum, New
York
ISBN 9789463188845

Voor mijn kleinkinderen: Roos, Lena, Levi, Ties, Esmee en
Suzy

Welk een dwaasheid om bang te zijn het leven in eenmaal te
verspelen, maar er geen been in te zien het stukje bij beetje
weg te gooien. (John Howe)

1966

‘Mijn overgrootvader was medicijnman. Ik was drie jaar toen hij overleed. Zijn naam, Loha, is op mij overgegaan. Als kind woonde ik in een hut in een klein dorpje. Het dorpje lag aan de voet van de berg, ergens midden in Afrika. Het uitzicht op en vanaf de berg heb ik als overweldigend ervaren. Daar op de berg was ik dan ook vaak te vinden.

Met een tiental andere dorpjes vormden wij een stam. Andere stammen leefden op zo’n grote afstand dat botsingen zich niet voordeden. Dit zal ook wel een van de redenen zijn dat ons volk zich redelijk vredelievend gedroeg.

In de omringende oerwouden groeiden veel eetbare planten en wortels. Wild was er volop, maar het jagen erop nam desondanks veel tijd in beslag.

Het leven van de stam was primitief te noemen. Wat ik als kind heb kunnen waarderen was de rust die er in het algemeen heerste. ‘Moile, moile,’ was een veelgebruikt gezegde. Het betekende zoveel als: ‘rustig, rustig aan.’ De mensen leefden er ook naar. Men hield zich slechts bezig met het bestaan van alledag. De mensen maakten zich niet snel zorgen. Zo heb ik dat tenminste ervaren. Het was hoofdzakelijk een kwestie van fysiek overleven. Ziekten deden zich er in allerlei vormen voor, waardoor er relatief veel mensen op vrij jonge leeftijd stierven.

Er waren ouderen in de stam die zich, wanneer zij naar hun idee niet meer het leven konden leiden dat zij gewend waren, onaangekondigd terugtrokken op een daarvoor bestemde plek om een pil met dodelijk gif in te nemen. Dit resulteerde, te oordelen aan hun gezichtsuitdrukking, in het algemeen in een vredig heengaan. Er werd geen enkele druk op ouderen uitgeoefend om hiertoe over te gaan. Deze vorm van euthanasie was zeer zeker geen gemeengoed. Slechts een klein percentage nam het heft in

eigen handen. Zij die het deden, bleven wel in de herinnering van de stam voortleven als moedige mensen.

Vóór mijn tijd en vóór de tijd dat er missionarissen kwamen, was er van een geloof niet echt sprake in de zin van geloven in een god. Men geloofde dat de doden als geesten of als krachten het aardse leven beïnvloedden. Misschien was dat wel de reden dat bepaalde ouderen de pil innamen. Wellicht hadden zij het idee in het ‘hiernamaals’ een belangrijkere rol te kunnen spelen. Uit overlevering is hierover niets bekend. Zeden en gewoonten berusten in feite op collectieve gedachten. Ze geven een bepaald houvast. Daarin ‘gedachteloos’ meegaan maakt het leven gemakkelijk. Naarmate men meer zijn eigen gedachten vormde over bepaalde aspecten van het leven, zoals over de zin van het leven, voelde het leven gecompliceerder aan. Men kwam voor meer keuzes te staan. Die ontwikkeling heb ik zelf ook meegemaakt.

Totdat ik onderwijs kreeg, leefde ik in een wereld waarin het leven zich als het ware zelf ontvouwde. Opgaan in de gemeenschap, opgaan in het leven van alledag, opgaan in de natuur, maakte het leven voor mij eenvoudig. Door het onderwijs veranderde dat; ik ontdekte dat er vele andere mogelijkheden waren om tegen het leven aan te kijken en aan het leven deel te nemen. Ik kwam voor keuzes te staan. Het leidde tot twijfels. Het zorgde voor een ambitieus gevoel. Ik voelde mij verplicht het hoger op te zoeken.

Als jullie mij zo horen praten, zouden jullie kunnen denken dat ik beweer dat de beschaving ons geen beter leven heeft gebracht. Dat wil ik echter niet beweren. Wel zeg ik, dat deze wereld ons ertoe verplicht er een goede individuele gedachtewereld op na te houden. Wij moeten zelf de kwaliteit van ons leven bewaken. Daarvan zijn wij ons te weinig bewust. Wij vergeten onze gedachten, waar mogelijk, bij te sturen. Daardoor laten wij de mogelijkheid liggen een beter leven te leiden. Ik besef dat dit gemakkelijker gezegd dan gedaan is. Ik spreek uit eigen ervaring. Zoals ik eerder al zei, had ik moeite

met de overgang van de wereld van eenvoud naar de wereld van beschaving. Je komt in een totaal andere wereld terecht. Bij die nieuwe wereld hoort een nieuwe gedachtewereld. Onze individuele gedachten bepalen in belangrijke mate onze werkelijkheid. Door onze gedachten te vernieuwen of bij te stellen verandert onze werkelijkheid.’

Bij dit gedeelte van het gastcollege van Loha nam de aandacht zienderogen toe. Sommigen trokken hun wenkbrauwen op, anderen toonden een vage glimlach. Voor Ruud was het aanleiding hardop te gaan denken. Hardop denken had hij nodig om zichzelf in bepaalde situaties tot de orde te roepen. ‘Ja,’ zei hij tegen zichzelf, ‘ook ik moet de kwaliteit van mijn leven bewaken; ik ben geneigd helemaal op te gaan in het dagelijks leven. Ik heb te weinig aandacht voor het bijzondere van het leven. Ik ben mij er nauwelijks van bewust hoe ik in het leven sta en vooral hoe ik in het leven wil staan. Ik laat mijn leven rondobberen op het water van de studentenvijver. Wordt het niet tijd om na te denken over de keuzes die ik in de nabije toekomst moet maken? In het verleden heb ik genoeg leergeld betaald.’

Ruud kreeg het idee dat het leven van de gastspreker vergelijkbaar was met zijn eigen leven. Trok ook hij zich vroeger niet terug in de natuur, hield ook hij niet van de eenvoud van het leven? Begon de ambitie op een bepaald moment ook niet aan hem te trekken?

Dit soort overpeinzingen hielden hem zo intens bezig dat hij bepaalde gedeelten van het college, waarin de spreker zijn gedachtegoed sterk nuanceerde, miste.

6 juni 1944

Als de gebeurtenissen rond het tijdstip van zijn geboorte kenmerkend zouden worden voor zijn verdere leven, dan kon Rudie een heel bijzonder leven tegemoetzien. De bevalling op zich verliep voorspoedig, maar er waren stressvolle uren aan vooraf gegaan. Toen de weeën rond middernacht begonnen waren, was de aanstaande vader nog niet thuis. Onder normale omstandigheden zou dit al genoeg spanning opleveren voor een vrouw die op het punt staat te bevallen, maar het was nu bovendien ook nog volop oorlog.

Om acht uur was de vader van zeven kinderen van huis gegaan. Het gebeurde regelmatig dat hij pas laat in de avond thuiskwam. Vaak had dit te maken met zijn hobby, lezen. Dat lezen deed hij bij anderen. Thuis was er geen geld voor een krant, laat staan voor boeken. Zoals het een goed katholiek betaamde, bezat hij wel het Oude en Nieuwe Testament. Deze boeken stonden op een hoge, maar goed zichtbare plek in de kamer. Dat ze alleen maar met behulp van een ladder te pakken waren, was geen punt. Ze werden toch niet gelezen.

Hij las alles wat voorhanden was: van min of meer wetenschappelijke boeken tot flodderromannetjes aan toe. Het leek wel of hij zijn kennissen geselecteerd had op zijn sterke behoefte aan lezen. Deze behoefte had niets van doen met zijn beroep: boerenknecht.

Zo was hij die bewuste avond naar een van die kennissen vertrokken. Kennelijk had hij er een boeiend boek gevonden. Wanneer dat het geval was, trok hij zich van de aanwezigheid van anderen niets aan. Zelfs als die hem te kennen gaven te willen gaan slapen, ging hij verder met lezen.

‘Gaan jullie maar naar bed. Ik zal de buitendeur goed achter mij dicht trekken,’ placht hij te zeggen. Tegenstribbelen was niet aan de orde. Het was in die tijd, zeker in Zuidoost-Groningen, niet nodig de deur op slot te doen.

Die avond verliep niet anders dan normaal. Zelfs onder deze bijzondere omstandigheden had hij zich niet gerealiseerd dat zijn vrouw weleens ongerust zou kunnen worden. Zonder zijn vrouw te vertellen waar hij heen ging, was hij de deur uitgegaan.

Normaal gesproken maakte zijn vrouw zich al snel zorgen over van alles, maar nu de weeën begonnen waren en er die nacht veel vliegtuigen overkwamen, maakte zij zich extra ongerust. Allerlei scenario's van gevaar spookten door haar hoofd. Zij zag al voor zich dat zij alleen met zeven kinderen en een baby achter zou blijven. Al woonden zij dan op het platteland, de Duitsers hadden de gewoonte om mensen die zo laat nog op straat waren, op te pakken. En dan te bedenken dat haar man niet de Nederlandse nationaliteit had, maar zogenaamd stateeloos was.

Toen de weeën snel achter elkaar kwamen, raakte zij in paniek. Ze slaakte daarbij zulke harde kreten dat haar oudste kind, een dochter van tien jaar, wakker werd en geschrokken naar haar bed snelde. 'Roep de buurvrouw!' schreeuwde zij haar dochter Lina toe.

Zonder te beseffen wat er met haar moeder aan de hand was, rende zij naar de burens, die driehonderd meter verderop woonden. Een paar minuten later arriveerde de buurvrouw in haar nachtjapon. Uiteraard begreep de buurvrouw direct wat er aan de hand was. 'Ik zal mijn man vragen de vroedvrouw op te halen,' was haar reactie.

Dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan. De vroedvrouw woonde in een naburig dorp op een afstand van een half uurtje fietsen. In de directe omgeving was er niemand in het bezit van een auto. Bellen naar de vroedvrouw kon ook niet. In het gehucht was er niemand die telefoon had. Het zou dus wel even duren voordat de vroedvrouw er kon zijn.

Ongeveer een uur later arriveerde de vroedvrouw in een taxi. Op het moment dat zij uit de taxi stapte, kwam ook vader aan fietsen. Hij had zijn boek kennelijk uit. Groot was de opluchting toen zijn vrouw het tweetal aan zag komen. De verwijten die zij had willen maken, slikte zij in. Het enige dat nu telde was dat hij

en de vroedvrouw er waren. Hun achtste kind, een jongen, werd vijf minuten later geboren.

De vroedvrouw kon het niet laten de vader de mantel uit te vegen toen zij hoorde waar hij die avond had uitgehangen. ‘Hoe kun je het maken, man, om jouw vrouw op zo’n moment in de steek te laten? Waar zit je verstand? Heb je wel gevoel in je lijf?’ De toon waarop zij deze woorden uitte, was een stuk venijniger dan de woorden zelf.

Hij liet deze opmerking over zich heen komen. Zijn enige reactie was stilzwijgen. Als zijn vrouw hem deze verwijten had gemaakt, zou hij een kanonnade van scheldwoorden op haar afgevuurd hebben.

Later op de dag fietste de vader naar de Burgerlijke Stand om zijn kind aan te geven. Tot zijn verbazing werd hij door de ambtenaar enthousiast ontvangen. Hij wist niet wat hem overkwam. Hij begreep zijn enthousiasme niet. Was de man dan zo blij met de geboorte van zijn kind?

Het werd de ambtenaar duidelijk dat de vader nog niet van het grote nieuws op de hoogte was. Dat kon geen wonder genoemd worden. Bijna niemand had een radio.

‘U heeft een dubbele reden tot feestvieren. De geallieerden zijn in Normandië geland. Nu worden wij snel bevrijd.’

Het duurde even voordat deze mededeling tot de vader doordrong. De anders zo nuchtere man stak zijn handen in de lucht en liet een vreugdekreet horen. Voordat het tot de daadwerkelijke aangifte kwam, ging er een half uur voorbij. Eerst werd het heuglijke nieuws besproken. Het tijdstip van de geboorte was voor de ambtenaar aanleiding de vader voor een tweede keer te feliciteren. ‘Uw zoon is exact op het tijdstip van de landing geboren.’

Het kind kreeg een alledaagse naam: Rudie, vernoemd naar zijn oom Rudolf.

Het verhaal rond zijn geboorte kreeg Rudie van zijn oudste zus te horen toen zij bevallen was van haar eerste kind. Bij dat verhaal

bleef het niet. Ze vertelde dat hun vader in die tijd verschrikkelijk was. ‘Je wilt niet weten wat ik als kind allemaal heb meegemaakt. In die tijd kon vader nog meer te keer gaan dan nu. Hij was boerenknecht. Het werk op zich beviel hem wel, maar ik hoorde hem vaak mopperen; hij ergerde zich er kapot aan dat de boer slecht omging met zijn gewassen. Er was volgens hem veel meer uit te halen.’

*

‘Rudie... Rudie... Rudie...’ weerklonk een stem hard over het boerenerf. Hard roepen was niet overbodig, want het erf was behoorlijk groot. Op dat moment was hij in de boomgaard. Daar had hij een eigen moestuintje. Hij was bezig stro rond de aardbeiplantjes te leggen, zodat de aardbeien niet in aanraking met de aarde kwamen. De boomgaard lag achter een grote schuur. Hun woonhuis verdween daardoor volledig uit zicht. Vanuit deze plek zag hij, zover hij kon kijken, alleen maar landerijen. Voor hem was het een paradijsje. Zo gauw hij daar was, waaiden zijn gedachten weg.

Die ochtend bij het opstaan, had hij maar aan één ding gedacht: ‘Dit wordt een heel bijzondere dag voor mij.’ Nu hij de stem van moeder hoorde, was hij op slag weer bij de tijd. Voor het eerst zou hij nieuwe kleren krijgen. Hij had het altijd met afdankertjes van zijn oudere broers moeten doen. Dat de kleren nieuw zouden zijn, was niet het enige waarop hij zich verheugde. Voor het eerst zou hij een lange broek gaan dragen, een pofbroek. In een lange broek zou hij zich groter voelen. Hij was een van de weinige jongens in zijn klas die het hele jaar door een korte broek droeg. Bij koud weer kreeg hij daarbij lange zwarte kousen aan. Deze kousen werden met een weckring, vlak onder de liezen, opgehouden. Hoe vaak gebeurde het niet dat zijn kousen afzakten?

Vandaag ging hij met moeder naar de winkel om een broek te kopen. Het was de eerste keer dat hij in een kledingzaak zou

komen. Dit was ook de eerste keer dat hij samen met moeder eropuit zou gaan. Het mogen dragen van een lange broek was voor hem het symbool dat hij op weg was naar volwassenheid. Al met al dus een mijlpaal in zijn leven.

De communicatie tijdens de fietstocht van zes kilometer was minimaal. Moeder beperkte zich tot waarschuwingen in het verkeer. Het was echter zo rustig dat haar waarschuwingen overbodig waren. Slechts in de winkelstraat was er wat verkeer. Moeder uitte zich normaal alleen wanneer zij zich ergens zorgen over maakte of wanneer de trots van de familie in het geding was.

Rudie werd gezien als een gemakkelijk kind. Moeder had al haar aandacht nodig voor de moeilijke kinderen. Omdat Rudie nooit aanleiding tot zorg gaf, was er weinig contact tussen hen. Dat hij vandaag de aandacht van zijn moeder had, ook al was het dan zonder veel woorden, voelde voor hem als bijzonder aan.

‘Wat zal het zijn?’ vroeg de winkeljuffrouw.

‘Een lange broek met een overhemd,’ antwoordde moeder. ‘Hij gaat zijn Eerste Communie doen.’

‘Zo, jij wordt dus een grote jongen. Ik zal eens kijken wat ik voor jou heb,’ antwoordde de winkeljuffrouw. Zij liep naar een rek toe waar zijn maat moest hangen en pakte als eerste een lichtgekleurde broek.

‘Die ziet er leuk uit,’ dacht hij.

‘Ho nee,’ zei moeder, ‘die is veel te gauw vuil’, en wees een andere broek aan. ‘Trek je broek maar uit, dan kun je deze passen.’ Ze wachtte niet tot hij hiertoe aanstalten maakte en trok zijn broek uit. Hij schaamde zich ervoor dat hij daar in zijn onderbroek stond. Hij wist zich met deze situatie geen raad, maar zodra hij de lange broek met overhemd aanhad, was hij de koning te rijk. Het feest werd compleet met een vlinderstrikje erbij.

Moeder keek nog eens goed naar de lengte. Ze zag dat de pijpen aan de lange kant waren. Dat was voor haar geen probleem. ‘Je moet er lang wat aan hebben,’ merkte zij op.

Het was voor de eerste keer dat hij zich van top tot teen in de spiegel zag. Hij vond zichzelf er wel stoer uitzien. Dit beeld hield hij vast totdat hij 's avonds naar bed ging. Maar wat graag zou hij zijn lange broek morgen al aantrekken.

Het kopen van de kleren vond geruime tijd voor de plechtigheid, die aan het einde van de eerste klas van de lagere school gepland stond, plaats. Dit was niet de enige voorbereiding. De kapelaan kwam regelmatig op school om Rudie en vijf andere kinderen voor te bereiden op hun eerste communie.

Voor hem was het zijn eerste jaar op school. In het gehucht was geen kleuterschool. Een kleine twee jaar woonden zij hier nu. Het gehucht kende twee zandwegen van zo'n vier kilometer lang. Verspreid daaraan lag er een twintigtal boerderijen. Het waren bijna allemaal grote woonboerderijen. De eerste winkel was zes kilometer verderop.

De verhuizing was een van de weinige gebeurtenissen die helder op zijn netvlies stonden. Met name de grote verhuiswagen had indruk op hem gemaakt. Samen met zijn moeder, die zijn kleine zusje van twee maanden op schoot had, zat hij naast de chauffeur. De naam van de verhuizer stond levensgroot op de verhuiswagen geschilderd. Merkwaardig genoeg wist hij later, toen hij had leren lezen, met terugwerkende kracht de letters op de verhuiswagen op te roepen: SIEP.

Zijn moeder had dagen voorafgaand aan de verhuizing veel en langdurig gehuild. Huilen was misschien niet goed uitgedrukt. Het was weeklagen. Hoe jong Rudie ook was, uit het weeklagen van zijn moeder had hij begrepen dat hun nieuwe huis niet veel meer dan een bouwval was. De woning die zij verlieten, was vrij nieuw en comfortabel. De staat van de nieuwe woning was voor zijn vader geheel ondergeschikt aan zijn lang gekoesterde wens om boer te kunnen worden. Zelfstandig boer zijn betekende een behoorlijke stijging op de maatschappelijke ladder. De grond en de opstallen werden gehuurd. Geld om te kopen was er niet. Boer

worden was financieel gezien ook wel een noodzaak. Er moesten inmiddels twaalf monden gevuld worden.

Voor Rudie was het de eerste keer dat hij in een auto zat en dan nog wel in een hele grote. Ook op weg naar hun nieuwe huis hilde zijn moeder aan een stuk door. Zijn kleine zusje deed hard mee. De belevenis van het zitten in de cabine van de verhuishwagen werd tenietgedaan door zijn medelijden met moeder. Het was maar goed dat zijn vader er niet bij was, anders had hij ongetwijfeld laten weten dat hij haar gejack zat was.

Hoe langer zij onderweg waren, hoe nieuwsgieriger hij werd. Was het echt zo erg als moeder deed voorkomen? Iedere keer wanneer de verhuishwagen stopte, dacht hij dat zij misschien op de plaats van bestemming waren gekomen. Hij had geen idee hoever het rijden zou zijn. Voor hem waren het allemaal mooie boerderijen. Helaas reden zij steeds verder, totdat zij van de hoofdzandweg een zijzandweggetje inreden. Nu kon het niet meer missen, hier moest het zijn.

Hij kon zijn geluk niet op toen hij een grote, nieuwe boerderij zag staan. Hij keek zijn moeder aan alsof hij wilde zeggen: 'Met zoiets moet je toch wel blij zijn.' Tot zijn schrik maakte de verhuishwagen een korte draai naar links en bleef voor een vervallen huisje naast de mooie boerderij staan. Wat hij eerst voor hun nieuwe woning had gehouden, bleek een pasgebouwde, grote schuur te zijn. Een kleine troost was dat de schuur wel bij hun boerderijtje hoorde. Een half uur later arriveerde een stoet van boerenkarren, beladen met spullen die niet in de verhuishwagen hadden gepast. Op de keeper beschouwd bestonden die spullen hoofdzakelijk uit rommel waarvan vader geen afscheid kon nemen. Hij zou de spullen misschien nog weleens kunnen gebruiken.

Het huis stond op de nominatie om onbewoonbaar te worden verklaard. Gelukkig ebde het verdriet van moeder om de staat van het huis heel snel weg. Dat haar man zelfstandig zou gaan boeren, vervulde haar met trots. Wanneer er visite was en over het boerderijgebeuren gesproken werd, zat zij er met een

verheerlijkt gezicht bij. De nieuwe status deed wonderen. Ook Rudie had het hier bijzonder naar zijn zin met al die mooie plekken waar hij zich goed kon vermaken.

Na verloop van tijd kwam iedereen weer in zijn oude doen. Doordeweeks was het overdag, met moeder, zusje en broertje, heel rustig. In het weekend was het in de woonkamer van vijf bij vier meter met zijn allen een heksenketel. Rudie was maar wat blij dat hij naar buiten kon, ver weg van het kabaal van het gezin. Buiten kon hij de onrust kwijt die hij binnen opliep. Binnen werd zijn gevoelsleven beheerst door de vele ruzies. Daarbij spande zijn vader de kroon. Buiten ging hij op in de natuur. Daar was hij gedachteloos aanwezig.

Wanneer de kruidenier kwam – dat was eens per week – wist hij niet hoe snel hij naar binnen moest gaan. Het ging hem niet zo zeer om de boodschappen die gebracht werden, maar om de bestelling voor de volgende week. Uit zuinigheid wilde moeder de koekjes nog weleens vergeten. Over snoepjes hoefde hij helemaal niet te beginnen. Hij mocht al blij zijn wanneer hij zondags een cent kreeg om na de Heilige Mis bij het winkeltje van Meier een toffee te kopen.

Eindelijk kwam de tijd dichterbij dat de lange broek uit de kast kon. De aanloop naar zijn Eerste Communie had naar zijn gevoel eeuwen geduurd. Weken van tevoren observeerde hij de mensen die rij na rij naar de communiebank liepen om de hostie op hun tong gelegd te krijgen. Nu moest hij nog in de bank opstaan om de mensen die in zijn rij ter communie gingen te laten passeren, maar binnenkort zou hij ook mee naar voren mogen lopen.

De kapelaan bereidde hem op de Eerste Communie voor. Hij probeerde de betekenis ervan duidelijk te maken. Rudie kon zich er niets bij voorstellen. Zijn geloof had wel op de een of andere manier een vaste vorm gekregen. Op school zat hij op de eerste rij en of hij wilde of niet, steeds keek hij naar de grote plaat vlak voor zich aan de muur. Daarop werd op een indrukwekkende wijze God de Vader afgebeeld, zittend op een troon en omgeven

door zonnestrallen. Hoe machtig was God de Vader. Dit verbeeldde zijn geloof.

De uitreiking van de hostie werd uitvoerig geoefend. Rudie vond de hostie naar karton smaken en hij bleef ook nog eens aan zijn verhemelte plakken. Hij dacht dat een gewijde hostie wel beter zou smaken. Over een ongewijde hostie mocht hij nog oneerbiedig denken. Het aan het verhemelte blijven plakken voorkwam wel dat je erop ging kauwen. Een van de instructies die ze bij de voorbereidingen kregen, was dat je absoluut niet op de hostie mocht kauwen.

De eerste communie kreeg je niet cadeau. Een week ervoor moest er voor het eerst gebiecht worden. De kapelaan vertelde in de weken daaraan voorafgaand waarom en hoe gebiecht moest worden. Zijn verhaal begon met Adam en Eva in het paradijs. Zij hadden een grote zonde begaan door van de verboden boom te eten. Alle mensen hadden deze zonde geërfd. Vandaar de naam erfzonde. Wat erven betekende begreep hij niet, maar hij had wel begrepen dat alle mensen er de dupe van waren geworden, ook hij. Hij vond het wel stom van Adam en Eva en hij vond het ook wel een beetje oneerlijk van God dat alle mensen eronder moesten lijden. Dat laatste mocht je eigenlijk niet denken, en deze gedachte durfde hij dan ook niet tegenover de kapelaan te uiten. De kapelaan had verteld dat een kleine zonde een dagelijkse zonde, en een hele grote zonde een doodzonde genoemd werd. Ook had hij hen erop gewezen dat je, iedere keer wanneer je een zonde beging, een vlekje op je ziel kreeg. 's Avonds in bed vroeg Rudie zich af hoeveel vlekken hij op zijn ziel had en hoe groot ze waren. Als hij een doodzonde begaan had, was er een grote plek op zijn ziel terechtgekomen. Gelukkig kon men zijn ziel schoon wassen door te biechten. Bij die gedachte wist hij op de avond voor de biecht eindelijk in slaap te vallen.

Op de dag van de biecht was hij erg zenuwachtig. Hij zag er verschrikkelijk tegen op. Wat zou hij moeten biechten? In de

voorbereiding was een aantal veel voorkomende zonden genoemd. Als voorbeelden werden gegeven: jokken, uit de suikerpot snoepen. Jokken zou hij wel kunnen noemen. Hij dacht dat hij zich daar weleens schuldig aan had gemaakt, maar uit de suikerpot snoepen had hij nog nooit gedaan. Zijn broodbeleg thuis bestond meestal uit suiker, dus waarom dan nog suiker snoepen? Wat moest hij nog meer opbiechten? Alleen jokken noemen leek hem een beetje weinig. Als hij de kapelaan moest geloven, beging iedereen op zijn minst heel veel kleine zonden. Zijn fantasie was op dat punt niet erg groot. Met nadenken kwam hij niet veel verder. Waarom lukte het hem niet om zijn zonden te achterhalen? Eigenlijk wilde hij toch wel van de mogelijkheid gebruik maken om zijn zieltje schoon te wassen.

De aanstaande communicanten gingen samen met kinderen van een andere school naar de kerk om te biechten. Om bij de kerk te komen, moest hij een half uur fietsen. Hij had zijn moeder moeten beloven dat hij bij het oversteken van de weg bij de kerk af zou stappen. Het verkeer op de hoofdstraat waar de kerk aan lag was, ten opzichte van dat in hun gehuchtje, ongemeen druk. Dat het gevaarlijk was, wist hij maar al te goed. Een half jaar daarvoor was hij bij het oversteken door een bus gegrepen. Even dacht hij erover om toch maar niet af te stappen. Dan had hij tenminste nog iets meer om te biechten. Maar op die gedachte kwam hij snel terug. Met zoiets mocht je niet spotten. Na dat ongeluk had hij een week lang moeten overgeven en nog lang daarna had hij hoofdpijn gehad.

Hij dacht dat hij in de kerk nog wel tijd zou hebben om over zijn mogelijke zonden na te denken. Voor het biechten moesten ze op de eerste rijen van de kerkbanken plaatsnemen. Ze schoven telkens een plaats naar rechts op tot ze aan de beurt waren om op de bidstoel, de laatste halte voor de biechtstoel, plaats te nemen. In deze parochie was het de gewoonte dat de pastoor, en niet een van de kapelaans, de eerste biecht afnam. Dit maakte duidelijk hoe belangrijk de eerste biecht beschouwd werd.

Rudie had de pech dat hij als een van de laatsten aan de beurt was. Hij had dus alle tijd om zich zenuwachtig te maken. Dat was hem wel toevertrouwd. Hoe dichter hij in de buurt van de bidstoel kwam te zitten, des te zenuwachtiger hij werd. Het was ook niet verstandig dat hij telkens richting bidstoel keek om te zien hoe het de biechteling verging in de laatste fase voor deze de biechtstoel in moest. In het kader van de voorbereiding hadden zij de biechtstoel al vanbinnen gezien. Maar daar was hij niet vrolijk van geworden. Hij vond het maar een klein, donker, benauwd hok. Wat hem een beetje angst inboezemde, was het rooster in de tussenwand waarachter de priester zat. Ook vond hij het daarbinnen eigenaardig ruiken. De geur was een mengeling van de sigaren die de pastoor rijkelijk rookte en het angstzweet van de biechtelingen.

Uiteindelijk was het zijn beurt om op de bidstoel plaats te nemen. Met knikkende knieën liep hij ernaartoe. Ondertussen was het hem nog wel gelukt om enkele zonden te bedenken waarvan hij dacht dat hij ze begaan had. Wel was hij bang dat hij ze in de biechtstoel niet allemaal meer op zou weten te noemen. Maar wat hem nog meer angst inboezemde, was of hij de oefening van berouw wel zonder haperen op zou kunnen zeggen. Want zonder de oefening van berouw zouden je zonden niet vergeven worden. Hij kreeg het steeds benauwder. Het werd hem zelfs zwart voor de ogen. Hij dreigde flauw te vallen. Gelukkig kreeg hij daar de gelegenheid niet meer voor, omdat hij een seintje kreeg dat hij de biechtstoel in moest. Het lukte hem de inleidende woorden ‘eerwaarde vader, geef mij uw zegen.’ uit te spreken, maar de oefening van berouw ging de mist in. Hij bleef meerdere keren steken. Hij had de hulp van de pastoor nodig om verder te gaan.

Geheel ontdaan verliet hij de biechtstoel. Dat hij problemen had gehad met de oefening van berouw was nog tot daaraantoe, maar dat hij niet al zijn zonden had verteld, was veel erger. Dit had tot gevolg dat zijn zieltje niet helemaal schoongewassen was. Hij bleef met vlekjes op zijn zieltje zitten. De kapelaan had er

tijdens de voorbereiding nog wel zo op gehamerd: ‘Zorg dat jouw zieltje helemaal schoon is als je het lichaam van Christus ontvangt.’

In afwachting van het feest zat het biechten hem niet lang dwars. Op de ochtend van het grote gebeuren was hij erg vroeg wakker. Hij zag zijn kleren klaarliggen op de stoel. Moeder zou hem roepen wanneer het tijd was om op te staan. Gisteren, nadat hij in de zinken teil gewassen was, kreeg hij voor het eerst wit ondergoed aan. Zwart ondergoed was praktischer voor een kind dat veel buiten speelde. Je kon er een volle week mee doen.

Eindelijk kwam moeder zijn slaapkamer binnen en hielp hem met het aankleden. Het omdoen van het vlinderdasje bleek een lastig karwei. De rest van het gezin zat hem op te wachten in de woonkeuken. Hij voelde zich als een prins.

‘Wat zie jij er prachtig uit,’ kreeg hij van zijn oudste zus te horen.

Het feestgevoel werd compleet toen de taxi voor kwam rijden. Dit was de eerste keer dat hij, de verhuishagen niet meegerekend, in een auto zat. Niemand in de buurt had een auto. Hij zat alleen met zijn ouders in de taxi. Zijn broers en zussen moesten met de fiets naar de kerk. Die waren al een tijdje eerder vertrokken.

In de kerk waren de eerste twee banken voor de communicantjes gereserveerd. Rudie zat op de tweede rij, helemaal rechts. Deze zitplaats werd hem fataal. Op het moment dat hij als eerste van de tweede rij naar de communiebank wilde lopen, gebaarde de ceremoniemeester hem zich bij de laatste van de eerste rij aan te sluiten om naar de kerkbank terug te keren. Hij verkeerde in de veronderstelling dat Rudie nog bij de eerste rij hoorde en dus al te communie was geweest. In eerste instantie negeerde Rudie dit gebaar, maar toen hij nog een duwtje kreeg, was hij te verbouwereerd om in de richting van de communiebank te lopen. Hij nam zijn plaats in de kerkbank weer in. Totaal ontredderd en aan de bank genageld zag hij de anderen

te communie gaan. Hij durfde niet kenbaar te maken dat hij was overgeslagen. Kennelijk had niemand, ook zijn ouders niet, iets van het gebeuren gemerkt.

Thuisgekomen hield hij wijselijk zijn mond. Hij wilde het feest en vooral de cadeautjes niet mislopen. Over de cadeautjes was hij trouwens niet echt tevreden, want deze bestonden hoofdzakelijk uit wijwaterbakjes en rozenkransen. Hij had liever geld gehad. Met twintig ooms en tantes had dat een aardig bedrag op kunnen leveren.

De zondag daarop deed hij dus echt zijn eerste communie. Pas op oudere leeftijd durfde hij thuis te vertellen dat hij op de feestdag zelf geen hostie ontvangen had. Hij was bang dat hij voor sukkel uitgemaakt zou worden. Toen hij het uiteindelijk wereldkundig maakte, geloofde niemand hem: Wie liet zoiets gebeuren?

*

Vader was chagrijnig. Het regende al een paar dagen en dat op het moment dat de tarwe hoognodig gemaaid moest worden. Zou het nog langer blijven regenen, dan werd de kwaliteit van het graan en daarmee ook de opbrengst minder. Er waren heel wat mondjes te vullen. Maar dat niet alleen. Allereerst moest de pacht betaald worden.

Normaal was er al weinig nodig om hem humeurig te maken. Dat hij nu niet te spreken was, was wel te begrijpen. Nu was er maar één verkeerd woord nodig en er kon een uitbarsting volgen. Wanneer vader in zo'n bui verkeerde, kreeg iedereen – vaak overbodig – een waarschuwing van moeder. Een gevleugelde uitdrukking van haar in dit soort situaties was: 'Laat maar stil geworden.' Dit betekende dat het sein op rood stond. Liet zij of iemand anders hem in een onbewaakt ogenblik niet stil geworden, dan barstte de bom.

Nog meer dan vader keek Rudie uit naar droog weer. Allereerst zou de enorme spanning uit de lucht verdwijnen. Hij

kon er niet tegen dat vader ieder moment, zonder een geldige reden, tegen moeder uit zou kunnen vallen. Bovendien keek hij ook uit naar het maaien. Voor hem was dat een van de hoogtepunten van het jaar. Zijn herinneringen aan vorige jaren vroegen om een nieuwe beleving. Hij kon dan ook wel juichen toen hij op een ochtend de deuren van de bedstee opende en de zon de kamer zag binnendringen. Vandaag was het voor hem een feestdag. Vader was al om zes uur naar het land vertrokken om voorbereidingen te treffen. Het zou dit jaar weleens voor de laatste keer kunnen zijn dat het graan nog met een sikkel gemaaid zou worden. De grote boeren beschikten al over een maaimachine.

Vader had drie loonwerkers ingehuurd. De klus moest in één dag geklaard worden, want de helpers moesten de volgende werkdag weer bij een andere boer aan de slag. Toen Rudie op het land arriveerde, was vader in een opperbeste stemming. Ook de loonwerkers hadden er zin in. Een licht briesje liet het goudkleurige koren golven. Eenmaal met maaien begonnen, kwam er een specifiek, niet te beschrijven, aroma vrij. Een geur die hij zijn hele leven in herinnering zou kunnen opsnuiven.

Na een tijdje had hij er genoeg van om alleen maar toe te zien. Hij keek bij de anderen de kunst af om de korenstengels tot een garve te bundelen. Hij ging volledig in zijn werk op.

‘Is dat je zoon?’ vroeg een van de helpers aan vader. ‘Dat heb ik nog nooit gezien, dat zo’n klein kind al kan bundelen.’

Rudies gezicht zag al rood van inspanning, maar de kleur werd nog intenser van trots.

Het hoogtepunt van de dag was toen moeder om twaalf uur met een pan met stampot verscheen. Geen enkele maaltijd, in welk restaurant dan ook, zou hier later tegenop kunnen. Hierbij speelde ook een rol dat hij, naar zijn eigen idee, goed geholpen had. Hij voelde zich een van hen en hij straalde dan ook toen een van de helpers hem een stukje van zijn vlees gaf met de opmerking dat hij wel iets extra’s verdiend had. Vaders goedkeuring bestond eruit dat hij met een voorzichtige glimlach

op deze opmerking reageerde. Dit ontging Rudie niet. Voor hem was dat meer dan genoeg.

Ook de rest van de dag bleef hij genieten. Het veld onderging een metamorfose. Het wuivend graan had plaats gemaakt voor talrijke rijen met korenschoven. Van een afstand leek het op een dorp waarin de hutjes netjes gerangschikt waren. Vader keek nog eens om. Rudie zag hem denken: 'Die klus is maar geklaard.' Het gaf hem een gelukkig gevoel. Dat gevoel hield hij vast totdat hij als een blok in slaap viel.

Een paar dagen later verging het hem op school minder. Het was in de middagpauze. Hij speelde met een paar jongens op het speelplein. Hij vertelde dat hij zijn vader zo goed op het land had geholpen: 'Ik kan al bundels maken.' Hij keek de kring rond in afwachting van hun goedkeuring.

Een jongen uit een hogere klas keek hem nadrukkelijk aan en zei meesmuilend: 'Moeten jullie dan nog met de hand maaien? Wij hebben een maaimachine. Jouw vader is zeker een keuterboertje.'

Rudie had bij andere gelegenheden al begrepen dat zij ten opzichte van de meeste andere boeren weinig land bezaten. Deze opmerking sneed door zijn ziel. Hij wilde een opmerking terug maken, maar zijn woorden bleven in zijn keel steken. Een gevoel van onmacht maakte zich van hem meester. Er ging een zinding door hem heen. Het leek alsof hij door de bliksem getroffen was. Hij viel op de grond en bleef voor dood liggen. De jongens schrokken zich rot. De juffrouw werd erbij geroepen, die ook niet wist hoe zij het had. Ze dacht dat hij geslagen was. Zijn gezicht was spierwit. Zij tilde zijn hoofd op. Hij gaf geen enkel teken van leven. 'Haal de meester!' riep ze in paniek.

Op het moment dat die kwam aansnellen, ging Rudie – verdwaasd rondkijkend – zitten. Het duurde vrij lang voordat hij wist waar hij zich bevond en wat er met hem gebeurd was. Tot zijn schrik merkte hij dat zijn broek nat was. Had hij in zijn broek geplast? Hij was al weer zover bij dat hij zich daarvoor

schaamde. Ondertussen waren alle kinderen om hem heen komen staan. Ondersteund door de meester en de juffrouw werd hij naar binnen gebracht. Zij probeerden te achterhalen wat er gebeurd was, maar zelf had hij geen idee. Gelukkig was er een droge broek voorhanden. Met een droge broek aan voelde hij zich een stuk beter. De juffrouw trachtte hem te overtuigen dat hij er niets aan kon doen dat hij in zijn broek geplast had. Daarin slaagde zij slechts gedeeltelijk. Toen hij met een vreemde broek thuiskwam en moest vertellen wat er gebeurd was, reageerde zelfs moeder boos. Dat vond hij nog het ergst van alles. Zelden kreeg hij op zijn kop. De volgende dag was hij maar wat blij dat niemand op dit voorval terugkwam. Wat hij niet wist, was dat de kinderen door de juf daartoe instructies hadden gekregen.

Na een paar weken had het koren lang genoeg op het veld staan drogen. Op zich was het droog genoeg om gedorst te worden, maar omdat er in de hele omgeving maar één dorsmachine beschikbaar was, moesten de boeren hun beurt afwachten. Daarbij gingen de grote boeren voor. In afwachting van de dorsmachine werden de korenschoven eerst opgeslagen: of in een schuur, of in een korenbult. Een beetje korenbult bereikte een hoogte van zo'n zes meter. Deze stak dan zelfs boven het dak van hun huis uit. Een korenbult bouwen, dat kon niet iedereen zomaar. Het gebeurde regelmatig dat een bult scheef kwam te hangen. De regen kreeg daardoor vat op het graan, waardoor de kwaliteit ervan afnam. Voor wat het bouwen van zo'n bult betreft, kon Rudie trots op zijn vader zijn. Hij stond bekend als de beste bouwer.

Voor Rudie was het dorsgebeuren ieder jaar weer een belevenis en een spektakel. Vooral de afmeting van de dorsmachine maakte indruk op hem. Het in werking stellen volgde hij op de voet. De tractor, die voor de aandrijving moest zorgen, werd op enige afstand van de dorsmachine opgesteld. Een meterslange, brede riem werd om het snaarwiel van de tractor en de machine gelegd. Zodra de riem op spanning was

gebracht, werd de aandrijving in werking gesteld. Bij het dorsen kwamen enorme stofwolken vrij. Die konden hem niet deren.

Toch zat er ook een behoorlijk minpunt aan zo'n dag. Wanneer de klus erop zat, werd de jeneverfles tevoorschijn gehaald. Zo ook die dag. Vader zelf bleef niet onder de tien glaasjes steken. Hij raakte hierdoor in een opperbeste stemming en bracht met bulderende stem zijn favoriete lied 'Wie kan mij vertellen waar woon ik, wie mij dat kan zeggen beloon ik' ten gehore. Bij iedere feestelijke gelegenheid trad hij met dit lied op. Dit was ook tevens zijn volledige repertoire. Zonder de nodige alcohol zong hij nooit.

Meestal was de nasleep niet feestelijk te noemen. Er hoefde maar een verkeerd woord te vallen of er volgde de bekende uitbarsting. Het hele gezin wachtte dat moment in spanning af. In een dergelijke toestand was er geen houden aan. Hij moest zich ontladen. Gelukkig had hij daar de volgende dag dan wel spijt van. Dat uitte hij dan niet in woorden. Hij nam een zo'n overdreven inschikkelijke houding aan dat vergeving niet uit kon blijven.

Rudie had er al een paar dagen naar uitgekeken: De uitreiking van de rapporten aan het einde van de vierde klas. De meester had de gewoonte een paar lovende woorden te richten tot de beste leerlingen van de klas. Omdat het de meester van de drie hoogste klassen betrof, nam zijn toespraakje enige tijd in beslag. Bij Rudie nam de spanning toe. Hij hoopte, evenals bij de voorgaande drie rapporten, tot de top drie te behoren. Van één cijfer was hij zeker. Dat was een tien voor godsdienst. Eigenlijk was dat het cijfer voor kennis van de catechismus. Deze kennis werd getoetst aan de hand van vragen. Eén vraag bleef hem altijd bij. Deze luidde: 'Waartoe zijn wij op aarde?' Het antwoord luidde: 'Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor nu en in het hiernamaals gelukkig te worden.' De woorden 'nu en in het hiernamaals' nam hij toen voor kennisgeving aan. De woorden 'gelukkig worden' spraken hem aan. Specifieke gedachten erover

had hij niet. Pas veel later stond hij, op een bijzonder moment in zijn leven, stil bij de woorden ‘daardoor nu gelukkig te worden.’

Van een paar andere cijfers wist hij niet of het een acht of een negen zou worden. Zou er een negen uit de bus komen, kon hij met zijn mooiste rapport ooit thuiskomen. Hij zag de gezichten van vader en moeder al voor zich. Daar zou trots van afstralen. Woorden waren daarbij overbodig. Groningers stonden erom bekend dat zij zich van zo weinig mogelijk woorden bedienden. Van die spaarzame woorden werden ook nog eens de nodige lettergrepen ingeslikt.

Met spanning wachtte hij de woorden af die de meester tot hem zou richten. Hij schrok van de eerste woorden: ‘Rudie, ik vind het jammer ...’ Hierna stopte de meester even om een paar leerlingen tot de orde te roepen. Die onderbreking duurde te lang voor hem. Hij voelde zijn hart in zijn keel kloppen.

‘Rudie,’ vervolgde de meester, ‘ik vind het jammer dat jij onze school gaat verlaten, jij behoorde tot een van mijn beste leerlingen. Ik hoop dat het jou op je nieuwe school even goed zal gaan. Met deze prachtige cijfers ga je vast een mooie toekomst tegemoet.’

Rudie bloosde van deze woorden en van alle gezichten die op hem gericht waren. Hij was helemaal vergeten dat hij zou gaan verhuizen en had zich niet gerealiseerd dat dit zijn laatste dag op deze school zou zijn.

Met zijn hoofd in de wolken liep hij naar huis. Het was hem gelukt de begeerde negens in de wacht te slepen. Ook de juf, bij wie hij in de drie laagste klassen had gezeten, had met een schouderklopje afscheid van hem genomen. Zijn twee jaar jongere broertje, dat met hem meeliep, had moeite hem bij te houden. Hij popelde om zijn rapport thuis te laten zien. Zijn gedachten sprongen voor het eerst naar de toekomst. Zou hij, zoals de meester suggereerde, een bijzondere toekomst krijgen? Het was voor het eerst dat hij zich dat afvroeg. Zou die dan afwijken van die van zijn oudere broers en zussen?

Zijn oudste broer, Klaas, werkte bij een smid. Zijn andere broer, Frits, was in de voetsporen van zijn vader getreden en knecht bij een grote boer geworden. Zijn oudste zus, Lina, werkte al een tijdje in een naaiatelier en zijn op een na oudste zus, Liedje, had het helemaal gemaakt. Zij was een paar maanden geleden pastoorsmeid in een naburige parochie geworden.

Op het land werken en in de stal met de koeien omgaan was hem tot nu toe prima bevallen. Hij was er zichzelf niet van bewust dat vooral het gedachteloos bezig zijn hem een bevrijdend gevoel bezorgde. Hij hoefde zich nergens druk om te maken. Het werk ging hem als vanzelf af. Zo raakte hij ook iets van de onrust die het grote gezin met zich meebracht, kwijt. Zijn vader was met stip de grootste onrustveroorzaker; bij de minste of geringste tegenslag vloog hij in de gordijnen. Het was dan ook geen wonder dat Rudie wel boer had willen worden. De woorden van de meester over zijn toekomst hadden hem echter op een ander spoor gezet.

Met deze gedachten en met zijn rapport in de aanslag kwam hij de kamer binnen. Zijn gelukzalige stemming werd wreed verstoord. Vader stond moeder weer eens uit te schelden. Zo te horen kreeg zij weer eens de schuld van iets. ‘Stom wijf! Waarom heb jij mij dit niet eerder verteld?’

Rudie begreep niet waar het over ging. Hoewel dergelijke scheldpartijen niet nieuw voor hem waren, kromp zijn hart ook nu weer samen. Soms ging het alle perken te buiten. Dan was vader zo razend dat hij moeder dreigde te slaan. Moeder probeerde dan een goed heenkomen te vinden. Wanneer iedereen thuis was, werd het een regelrechte ramp. De oudste broers en zussen gingen zich er dan mee bemoeien. Met zijn allen namen ze het voor moeder op. Bij zoveel tegenstand raakte vader vervolgens helemaal buiten zinnen. In de woonkamer van vier bij vijf meter kon Rudie het dan niet meer uithouden. In zo’n situatie vluchtte hij naar buiten. Vandaag viel het uiteindelijk nog mee, maar het was voor hem voldoende om zijn rapport op tafel te leggen en gedesillusioneerd naar buiten te gaan.

*

De verhuizing was van grote betekenis geweest. Vader was pachtboer af. Hij was nu eigenaar van zeven hectare land. De bouwval waarin ze woonden werd ingeruild voor een grote boerderij met daarin een voor hun begrippen riante woonruimte. Ze kregen nu zelfs een mooie kamer die alleen bedoeld was voor zon- en feestdagen en voor wanneer er visite kwam. Rudie hoefde niet meer in een bedstee te slapen. Hij kreeg samen met zijn jongste broertje een ruime slaapkamer toebedeeld. Water hoefde niet meer uit een put opgepompt te worden, maar kwam uit de kraan. De zinken teil had plaats gemaakt voor een douche. Daar hield de vooruitgang nog niet mee op. In de lange gang, die voor de verbinding van de woonkeuken met de voorkamer zorgde, kwam aan de wand een telefoontoestel te hangen. De telefoon die zij in hun vorig huis bij bepaalde gebeurtenissen node hadden moeten missen.

Een van die gebeurtenissen had zijn sporen bij Rudie nagelaten. Zijn pasgeboren broertje werd ernstig ziek. Hij moest naar een ziekenhuis, vele kilometers bij hen vandaan. De afstand was te groot om de baby iedere dag te bezoeken. Een taxi was veel te duur. Daarom ging vader bijna iedere dag naar de boer, die als enige in de buurt over telefoon beschikte, om naar het ziekenhuis te bellen. Keer op keer wachtte moeder – en met haar Rudie – in spanning de terugkomst van vader af. Toen de situatie zeer kritiek werd, ging vader voor de zoveelste keer naar de boer om daar van het ziekenhuis te vernemen hoe het met de baby stond. De dag ervoor had het ziekenhuis laten weten dat hij met de dag achteruitging. Toen vader naar de boer vertrok, hielden Rudie en moeder het niet meer uit. Zij uitte op een indringende wijze haar wanhoop. Rudie ging ook naar de boer, maar hij zag vader niet. Hij liep naar de dichtstbijzijnde telefoonpaal en zag de telefoondraden hoog boven zich hangen. Door die draden zou vader te horen krijgen hoe het met zijn broertje ging. Hij legde zijn oor tegen de telefoonpaal en hoorde een zoemend geluid.

‘Zou dat het gesprek van zijn vader met het ziekenhuis zijn?’ dacht hij. ‘Zou vader te horen krijgen dat zijn broertje gestorven was?’ Via een omweg liep hij weer naar huis toe. Hier was een half uur mee gemoeid. Hij was bewust langzamer gaan lopen. Hij wilde er niet bij zijn als vader met een slecht bericht thuiskwam. Hij zou het niet aan kunnen zien hoe moeder reageerde. Met angst en beven opende hij de buitendeur. Daar hoorde hij moeder al hartverscheurend huilen. Wat hij gevreesd had, was werkelijkheid geworden. Het gebeuren had destijds zo’n indruk op hem gemaakt dat hij telkens aan dit gebeuren terug moest denken, wanneer hij de telefoon in de gang zag.

Aan de verhuizing bleek voor Rudie een behoorlijke schaduwkant te zitten. Was hij op de vorige school een uitblinker geweest, op deze school haalde hij in het begin veel lagere cijfers. Dat was even slikken. Zowel het niveau van het onderwijs als de algemene ontwikkeling van de leerlingen op de nieuwe school met zeven leerkrachten, was beduidend hoger dan op zijn oude school. Nu bedacht hij zich wel twee keer voordat hij een vinger opstak. De bijzondere toekomst die de vorige meester hem beloofd had, kon hij wel vergeten. Zijn ambitie om zich van zijn broers en zussen te onderscheiden, liet hij varen.

Wat wilde hij dan wel? Het leek er verdacht veel op dat hij de confrontatie met zichzelf uit de weg ging wat betreft zijn mogelijkheden en zijn onmogelijkheden. Min of meer onbewust koos hij ervoor om zijn gedachten over de toekomst los te laten. Toch bleef een zekere ambitie in hem smeulen. Tot ontwikkeling van interesses kwam het niet. Buiten schooltijd las hij nauwelijks. Zijn vrije tijd besteedde hij aan het helpen op de boerderij en op het land.

Langzaam maar zeker vielen zijn rapportcijfers hoger uit en stegen ze in de zesde klas naar ruime voldoendes. Dat herstelde zijn zelfvertrouwen een beetje, maar onvoldoende om concrete ambities te hebben. De test voor een schoolkeuze onderging hij vrijgelaten. Volgens de meester bleek uit de test dat hij een

technische aanleg had. Een concreet schooladvies werd niet gegeven. Thuis werd er verder geen aandacht aan besteed. Voor hem zelf was het ook geen aanleiding om er nog bij stil te staan. Daarmee stond vast dat hij, evenals zijn oudere broers, naar de ambachtsschool zou gaan.

Een preek op missiezondag, gehouden door een missionaris, wist de aandacht van Rudie te trekken. Een bepaalde passage maakte indruk op hem: ‘Wij zijn hier enorm bevoorrecht, wij kunnen als wij goed leven in de hemel komen. Voor de mensen in Afrika is dat niet weggelegd, tenzij ze bekeerd worden. Wij hebben de plicht deze mensen hetzelfde vooruitzicht te geven als wij hebben. Wat kunnen wij daaraan doen? Heel veel! Ik werk al tien jaar als missionaris in Afrika. Ik mag daar de blijde boodschap verkondigen. Ik voel het als een groot goed dat ik de mensen daar dezelfde kansen mag geven die wij hebben. God heeft mij geroepen deze mensen te helpen. Hij heeft mij de kracht gegeven hen tot het geloof te brengen. Dit werk heeft mij een enorme rijkdom verschaft. Van de mensen die ik tot het geloof heb gebracht, heb ik zoveel liefde gekregen dat zij voor mij bijna een hemel op aarde geschapen hebben. Tot dit werk moet je geroepen worden door God. Deze roeping is voor weinigen weggelegd.’

Hoewel Rudie de hoogdravende woorden niet allemaal begreep, werd hij er toch door geraakt. Vooral door het woord ‘roeping’. Er ging een wervende kracht van uit. Het was alsof hij op een wolk meedreef naar Afrika. Door de omschrijving van het land kwam Rudie in een andere wereld terecht. Als misdienaar had hij regelmatig contact met de pastoor en de kapelaan, en van hen had hij boekjes over de missie in diverse landen gekregen. Door de preek kwamen die boekjes tot leven. Hij zag de dorpjes met de her en der verspreide hutjes voor zich. Waarom hem dit zo aansprak, wist hij niet voor zichzelf te verwoorden. Was het de natuur? Was het de eenvoud van het leven daar?

De missionaris had het niet alleen over het verhevene van zijn werk, maar ook over de avontuurlijke aspecten. Ook dit